

नेपाल गजेट

भाग ४

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित

काठमाडौं अष्टाद २६ गते २०१३ साल

खाद्य कृषिमन्त्रालयको

नेपाल एक कृषि प्रधान देश हो । देशको पुगनपुग ८६ प्रतिशत मानिस एक न एक रूपले किसान हुन्, माटै गोडेर साँझ बेहान हात मुख जोड्न बाध्य छन् तर, सात सालयस देशका वेग्लाबेलै क्षेत्रमा बढ्दो हुन्छ र धुमिल पर्न थालेको छ; कतै कतै मन धानचामल खाद्यान्न निकाशी पनि गदछौं । तर कुनै क्षेत्रविशेषमा खाद्यान्न चाहिएमा हामी पंशु हुन्छौं र छिमेकीको मुख हामीले हेर्नुपर्छ । काम र म म खोज्न मनी आफु अब बेचन हाम्रा दाजु भाइहरू पढाइबाट भर्दै विदेशका फैलावटतिर वैरो लाग्न थालेका छन् । खेत बारी बाँझो राखेर, बार तयारी भत्किएर यसबाट हाम्रो खेतीमा पछि के असर पर्ला, भविष्यमा हाम्रो खाद्यान्नको स्थिति के होला सन्धै विचारणीय समस्या सुल्काउनुको बढती गर्न मन्त्रिजिबल हुँदै भएको देखिन्छ ।

(१)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरी एपछि मात्र लागु हुनेछ।

स्वाय-योजना जनतालाई पेटभर खुवाउने विषयमा मात्र सीमित रहने।
 अपितु प्रत्येक मानिसलाई पौष्टिक द्रव्य परिपूर्ण एक सन्तुलित आहारको वंदा बस्त
 गर्नसम्म पनि पुग्दछ। यसमा मौजुदा जनताको पेट पूर्णको साथ होइन, निकट
 भविष्यमा बढ्ने जनसंख्याको र आकस्मिक दुर्दिनको सम्पना गर्ने हिसाव पनि
 गरिन्छ। साधारण नात्सीतोष्ण (Temperate) प्रदेशका वासिन्दा, साधा-
 रण मिहनत गर्ने व्याक्तिका निमित्त ओसन्त २८०० देखि ३८०० क्यालारिज
 (Calories) उष्ण पारिमाण दिने आहारको आवश्यक पर्छ, साथै हरेक मानिस-
 लाई हर ढाकन सालको १२ मज कपडा पनि। यी सबैको उत्पादनको निमित्त एक
 व्यक्तिलाई पुग्नुपुग ६.८५ रोपनीको ढाका पर्न आउँछ र एक करोड जनसं-
 ख्याको निमित्त करिब ६.८५ करोड रोपनी। त्यसैले कति जमीन आबादीमा
 छ, कति जमीन केसरी आबादीमा ल्याउन सकिन्छ अथवा हामीसित कति जमीन
 छैन, यस कुराको निर्णय गर्नु साच्चै आवश्यक छ। जे होस् हामीसित भ
 एको आबादी जमीनमा मात्र आधुनिक वैज्ञानिक कृषि पद्धति लागू गराई कृषि
 योग्य जमीनमा [Intensive cultivation] तीव्र खेतीपद्धतिको प्रचार र
 प्रसार गराएमा उब्जनीमा करिब ७० प्रतिशत बढाउन सकिने अनुमान गर्न स-
 किन्छ र चाहिने बढी जमीनबाट ४० प्रतिशत घटन भई आवश्यक देखिएको
 ६.८५ रोपनी ४.१ रोपनीमा परिणत हुन आउँछ। यमबाट ३७०० वर्गमील
 जति अन्दाजी जमीन नयाँ आबादीमा ल्याउन मौजुदा हालतमा असम्भवप्रायः
 नभए पनि सम्भिलो छ भन्न सकिन्छ। परन्तु हामीले बाँच्नुपरेको र, हामीले बाँच्नु मात्र
 होइन जीउनुपरेको छ। त्यस कारण हाम्रो निमित्त एकै बाटो बाँकी छ—वैज्ञानिक
 कृषिको अनुसन्धानको साथ साथै क्रमशः जमीन वा जनसंख्याको चाप हलुकाउँदै
 औद्योगिक कार्यमा बढी जनसंख्याको प्रयोग र उपयोग गरी सन्तुलित कृषि र
 औद्योगिक विकास गराउनुमै हाम्रो कल्याण छ, दुर्भिक्षमाथि विजय छ।
 नेपालको भौगोलिक परिस्थिति विचित्रको छ। यही विचित्रतामै हाम्रो
 आर्थिक स्थिति पनि गाँसिएको छ। कुनै क्षेत्रमा अन्नको अभाव छ त कहीं सह-
 आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

काल; कहीं अन्नको निकासी छ त कहीं पैठारी। तथ्यांकअनुसार नेपालको कोशी प्रदेश तराई भागमा अन्नको कमी रहँदैन र बढी अन्न निर्याती हुन्छ। परन्तु सोही प्रदेशको पहाडी भागमा अन्नको कमी छ। मध्यप्रदेशको यही हालत छ। गण्डकप्रदेशको पनि नेपाल देशको सात भागमा एक पटक सारा कार्य शुरू गर्न सकिने अवसर मिलेको छ तापनि खाद्यान्न-संकट-ग्रस्त प्रदेशहरू छुट्याई योजनाअनुसार ती ती प्रदेशमा कार्य शुरू गर्दै लगी क्रमशः सारा देशमा कार्यसंपादन गर्नुपर्छ। पहिलो साव यस्तै काठमाडौं उपत्यकाको खाद्यान्न-संकट दूर गर्नेतर्फ युद्ध-कालीन स्थिति [War footing] सरह कार्य शुरू गराइनेछ।

उत्पादन

पढी जमीन कमाउः—

बढ्दो जनसंख्याको मेहेरो Trend र घट्दै गएको जमीनको उत्पादनक्षिति-समेतले गर्दा यस देशको खाद्यस्थिति पूरा सम्हाल्न तत्र खेती मात्र होइन, बढी जमीन आवादीमा बसाउन परम आवश्यक छ। काठमाडौं उपत्यकाको मात्र खाद्यसंकट दूर गर्न सरकारले सालिन्दा ३५।४० लाख रुपैयाँको नोकसानी खर्च परेको छ। यसबाट राष्ट्रको आर्थिक स्थितिमा धक्का लागिरहेछ, देशोन्नतिका अरु कार्यमा बाधा परिरहेछ। त्यसैले हामीलाई खाद्यान्न पूर्ण रूपले उब्जाउन सक्नु पर्छ। हामीले आजै प्रशस्त फाँट पर्ती जमीन छन। जसको उपयोग गरेमा हाम्रो समस्या छन न सक्दछ।

त्यस कारणः—

१. खाद्य पदार्थ पैदा गर्न सकिने जल, थल, जमीन कसैको नाउँमा दर्ता भए तापनि नियत समयमित्र आवादी नगरी पर्ती राखेमा तिनमा कसैको भू-स्वामित्व अधिकार रहनेछैन। साकारले खाद्य उत्पादनको निमित्त त्यस्ता जल, थल, जमीनको उपयोग दूर भोग गर्ने गराइनेछ।

२. विशाल काठमाडौंको सर्वेक्षण गरी १६ भाइलको परिधिभिन्नबाट कृषिविभागले आवश्यक, माटोको बचाव र प्राकृतिक सौन्दर्यको पूर्ण विचार र छानविन गरी अवि वावाद लायक भनी छुट्याइएको २५,००० रोपनी जमीन र त्यस बल्लत समेत गर्न बाँकी भएको ठाउँहरू समेत मराउँदा सो अंक ५०,००० रोपनी पुग्ने अनुमान गरिन्छ। यसलाई आवादीको निमित्त खोलाइनेछ।

३. देशका नाङ्गा बाँटाहरू विस्तृतरूपले जंगल लगाउन पैरो आदि माटाका बहाव रोक्न एक वृत्त योजना तयार गरी कार्यान्वित गर्ने र मराइनेछ।

४. यो 'बढी जमीन कमाउ' बान्दोहन देशव्यापी मराइनेछ।

५. देशमाका आवादलायकका पती जमीनहरू जिन्सी सलामी लिई दर्ता मराइनेछ। पाल्पावाली लाग्ने रोपनी १ के १ पाथी, खेत हुनेमा २ पाथी, मिठ जमीन विमाह १ मा आधा मन र धनकुमा १ मन श्रीविमाहा सालाना जिन्सी सलामी ५ सालसम्म लिइनेछ र सलामीबाट छुटेका अन्न प्रादेशिक धर्मभकारी अथवा प्रादेशिक अन्ननिधिमा जम्मा गरिनेछ। छुटेको जिन्सी जमिन्दार पटवारी मुखिया जिम्माबाहले तहसील गरी धर्मभकारी अथवा खाद्य निधिमा बुझाउनुपर्नेछ।

६. नयाँ आवाद मराइएका जमीनको मनासीयमाफिक ३ देखि ५ वर्ष-सम्ममा माफिसाला दिई बाँठासरह भाब पोत तोकिनेछ।

७. आवश्यक एवं माटोको पूरा संरक्षणको बन्दोबस्त र प्राकृतिक सौन्दर्य आदिको पूरा बचाव र बन्देज गरी त्यसदेखि बाहेक अरु खेतीलायक जमीन आवादीमा ल्याइनेछ। वन जंगल राख्नु बनाउनुपर्नेमा वन जंगल नै राखिनेछन्। आवादीमा ल्याइने छुट्याइएका जमीन प्रथमतः बाढपीडित, राजनैतिक पिडीत र छुट्टमवासीलाई सर्वप्रथम सरकारी नीतिबमोजिम दिइनेछ। परन्तु यस्ताको अभाव हुन गयमा अरुहरूले पनि पाउन सक्नेछन्।

८. आवादीको निमित्त जमीन छुट्याउन, सन्धिसर्ग निष्पन्न गर्न शाखा भएको ठाउँको कृषि, वन, इलाका मातृ र बडाहाकिम वा मैजिस्ट्रेट अथवा तिनका प्रतिनिधिपरेतको एक कमिशन रहनेछ र त्यस कमिशनको सिफारिशबमोजिम गरिनेछ, कसैको उजुर लाग्नेछैन ।

९. जमीनको हक जमीन छुट्याएको १५ दिनभित्र बहाली पूर्ण द्वारा दिइनेछ । यो कार्य देशमा पर्ने आएको खाद्यस्थिति सपार्न युद्धकालिन स्तरमा गरिने हुँदा यसमा स्थानीय बडाहाकिमदेखि लिएर संबन्धित तथा संबन्ध नभएका मए पनि सरकारी कर्मचारी र स्थानीय जनताको पूर्ण सहयोगको निमित्त निर्देशन एवं आग्रह गरिनेछ ।

१०. सरकारी अथवा संस्थाका जमीन जेसुकै होस् खाती अन्न खेतीको निमित्त मात्र होइन जल, थल र जलवायुको अनुकूल तरकारी, फलखेती, पशुपालन, घाँस-पातन पशुचरन एवं जंगल सफाउने कार्यको निमित्त समेत दिइनेछ । तर हर हाल-तमा जे वास्तु अथवा पदार्थ उत्पादन सो वस्तु नै अन्नको जस्तै सरकारमा सलामी दिने मराइनेछ ।

११. शहर निर्माणमा बाधा नपर्ने गरी कुनै हालतमा पनि मातृपोत बुझाएको नाताले अथवा विर्ता वा कुनै धेरै वर्षपछि कार्यमा ल्याउने भनी आवाद सायकको जमीन पर्ती राख्न दिइनेछैन, आवाद जवइय मराइनेछ । गौचर राख्न परेमा उन्नत तरिकाको गौचर राख्न लगाइनेछ ।

१२. सार्वजनिक कार्यमा स्कूल, अस्पताल, पार्क इत्यादि बनाउनुपर्ने अथवा बाग्ने जमीन ठडेर अन्नदान, धनदान वा अन्नदान आदि कार्यबाट सो जमीन सार्वजनिक फाइदाको निमित्त उच्चत रूपमा विकसित राख्न लगाइनेछ; पट बाँको होइन ।

१३. कुनै योजनाअन्तर्गत पर्ने आएको छ भन्ने बझनाले योजना प्रस्तुत र स्वीकृति दृढमन्दा अगाडि नै आवाद हुन सक्ने जमीन ओकट्न दिइनेछैन ।

१४) कुनै एक परिवारले निजी परिश्रमद्वारा बढी जमीन कमाई जमीनबाट बढी खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्न सक्ने व्यक्तिलाई महेन्द्र पुरस्कार प्रत्येक साल रु. ५०० का दरले १० पुरस्कार प्रदान गरिनेछन् ।

लघु सिंचाइ

बढी जमीनको कमाउको सिबसिबामा लघु सिंचाई योजनाको बढो महत्त्व रहन्छ । सिंचाइबाट ५० देखि १०० प्रतिशत बढी उब्जनी गर्न सकिन्छ । त्यस कारण लघु सिंचाइ योजनालाई अग्रधिकार दिइ यसको निमित्त चाहिने विशेषज्ञ, सुपरभिजर र निर्देशनको साथ साथै सिंचाइका साना ठुला साधन पम्प इत्यादि र चाहिएका आर्थिक सहायता दिने र अमदान अन्नदान धनदान आदिको समेत सामूहिक बन्दोबस्त गरिने र गराइनेछ ।

बढी अन्न फाउ

१) रविवालीको प्रचार:- यस देशको निकै जसो कृषि क्षेत्रमा प्राय रविवाली लगाउने चलन छैन । रविवाली लगाउने जमीन प्रशस्त मात्राका छ, पानी छ, सारा कृषकसमुदाय वर्षको ७० महिना बेकार बस्छन् । पान्नु अयाइ फाकट बाँझै रहन्छ । यो कार्यको निमित्त केवल निम्नलिखित बन्दोबस्त बिचाई कार्यसंपादन गराइनेछ ।

(क) रविवाली छाड्ने शिक्षा (ख) रविवालीको बीज वितरण (ग) चरी चरा-छको बन्दोब (घ) लघुसिंचाईको प्रबन्ध ।

रविवाली बढी उब्जनाउने रैबतको कदर र प्रोत्साहन दिइ अग्रसर गराउने स्थानीय बडाहाकिम हाकिमहरूलाई यो कार्य पूरा सफल गराएमा नोकरीको कदर हुनेछ भन्ने आश्वासनको घोषणा गर्ने ।

२) रासायनिक खाद्य हरियो मल आदि देश विदेशबाट समेत मगाईतचार बरी प्रचार गर्ने र विक्रेताहरूलाई चाहिने सहुलियत दिइने छ ।

३) उन्नत बीज उत्पादन गर्ने खोस्ने व्यक्ति तथा सहकारी संस्थाहरूलाई विशेष प्रोत्साहनको साथै चाहिने सुविधा दिइनेछ ।

४) म्युनिसिपल्लेटीद्वारा फ्याँकीने फोहर मैचालाई कम्पोष्ट बनाउने तरिकाको शिक्षा दिई मेहतहरूको सहकारी संस्था कायम गरी त्यसद्वारा कार्य संपादन गराइनेछ ।

५) शहरबाट फ्याँकिने नाबहरूलाई सफा गरी सिंचाईको कार्यमा लगाउने कार्य गर्ने र गराइनेछ ।

६) भत्के विप्रेका कृताहरूको भरण; निर्माण जमीनको सुधार, उन्नत बीज खरीद, बयल खरीद, पशु खरीद गर्नको निमित्त चाहिने ऋणहरू उपलब्ध गराउन कृषक बैंक र कृषक सायक सुदा (Agrarian Bank, Farmer's Aid Service) स्थापना गराइनेछ ।

सुख्खा खेती अथवा डाइ फार्मिङ्ग: —

वर्षातको भेल छोपी पल संमाली माटामा संचय गरी आवाद्धायक पर्ती परी रहेका फाकट जमीन आवादीमा ल्याई अन्न उब्जाउन सक्ने हाम्रा देशमा अझै विशाल फाकट छरहरू मौजुद छँदा छँदै, पानीको अभाव, इत्यादि अनेक हेतुका विघ्न बाँधा देखाई यी जमीनहरू त्यसै पर्ती परिरहेका देखिन्छन् । सरकारी दीर्घकालीन उपत्यका विकास योजनाहरू विशाल सिंचाई योजनाहरू लागू भएमा प्रचुर मात्रामा आवादीको व्यवस्था गर्न सकिन्छ, तथापि विशालतको अभावमै पनि सामूही मेहनतले, सामूही परिश्रमले अल्पकालमै वैज्ञानिक कृषिका तथ्यहरू सुल्झाउँदा ती बेकम्मा छरहरूद्वारा पनि खाद्यन्न उब्जाउन सजिँसँस सकिन्छ, यसकारण त्यस्ता छरहरू क्रमशः आवादीमा ल्याउँदै गरिनेछ । दृष्टान्त बडार, सल्यानटार आदि । नदीका बगर

(द)

नैपाल मजेट भाग ४

वर्षातमा नदी बढ्दछ त हिउँद लागेपछि सुक्छ पनि । बढेको वा घटेको ब-
बढ्दतमा प्राकृतिक साधनबाट फायदा उठाउनु मानिसको कर्तव्य हो । सुक्दै जाने
नदीको बगरहरूमा अनेक प्रकारको बालो जमाइन्छ । यसकारण हाम्रा नदी ब-
गरबाट बालु उत्पादन सजिलैसग माउन सक्ने हुँदा कार्य गर्ने र गराइनेछ ।

पोखरी; र ताल नहर:—

यी प्राकृतिक साधनहरू पनि माछा, मखना र सिंगडा सजिलैसग
उत्पादन गर्न सकिन्छ । यस कारण यी जसखेतीलाई पनि प्रोत्साहन
दिने र दिवाइनेछ ।

क्रयशक्ति:—

यसदेशको खाद्य-संकट एकातिर छ । अर्कोतिर क्रयशक्तिको क-
मील चाहिने खाद्यान्न सरीद गर्ने शक्ति नभएबाट पनि धेरैजसो जनता दुर्भिक्ष-
को मुखमा पुगेको छ । क्रयशक्ति बढाउनको निमित्त कुटीरउद्योगलाई पूरा प्रोत्सा-
नको जरूरत छ । सो जरूरतको पूर्ति कोरा मालको पैदायसमा निर्भर गर्दछ ।
यसकारण सो कार्यसम्पादनको निमित्त बढी मात्र फलउ योजनाको अन्तरगत
औद्योगिक बाली Economic crops जस्तै कपास, सन; महु रेशम लगायत आदि
आदि उत्पादनको कार्यक्रम हुनु नित न्त आवश्यक छ । त्यसकारण यी पदार्थहरू-
को उत्पादनको निमित्त पनि विशेष जोड दिइनेछ ।

उपलब्धि र वितरण:—

अनिकाल बथवा भूखपरी सदैव डटाउन बढी यसको उपज मात्र होइन
बुझनी गरिएका बथवा उपलब्धि गराइएका खाद्यान्नको राम्रो नियन्त्रण र
वितरणव्यवस्था गिनाउनु पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

त्यसतः—

(१) सरकारले खाद्य-संकट-निवारणको निमित्त खाद्य-व्यवस्था-नि-
यन्त्रण र उत्पादन सुदृढकारीन स्थितिअनुसार गर्ने र गराइनेछ ।

आधिकारिक रूपमा पुष्टि विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(१) देशवाहिर निकाशी हुने सारा खाद्यपदार्थ नसबाई प्रादेशिक निकाशी-बोध्य वचत (Regional exportable surplus) पनि भन्न सकिन्छ, सरकारलाई चाहिएमा जम्मे वा जति चाहिन्छ रोकौ-मोब (ceiling) तोकी सो मोलमा सरकार द्वारा खरीद भएको पदार्थ सरकारी स्तरमा निर्यात गर्नु नित न्त आवश्यक छ। जति भन्न सरकारलाई खरीद गर्नुछ, वालै पालो गरी पहिला सात एक दुई जिल्लाको बाकी सात बर्के एक दुई जिल्लाको निकाशी दन्द गरी तोकिएको (ceiling) मोब-मा खरीद गर्दै जान र चाहिएमा क्रमशः सारा देशब्यापीसमेत गराउन आवश्यक छ। साभंशमा सारा देशको खाद्यपदार्थ अथवा कृषिपदार्थहरू आयात तथा निर्यात सरकारी स्तरमा मात्र क्रमशः गर्ने गराउने छ।

[३] खाद्य परिस्थिति हेरी कुनै जिल्ला अथवा प्रदेशमा खाद्यान्नको कमी देखिन्छ सरकारले सो जिल्ला अथवा प्रदेशलाई खाद्यसंकटक्षेत्र घोषित गरी खाद्य पदार्थ नियन्त्रण गरेर राशनिंग (Rationing) समेत गर्नेछ।

[४] देशका विभिन्न जिल्ला जिल्लामा खाद्य परिस्थिति हेरी जुन जिल्लाको खाद्य स्थिति संकटकालीन देखिन्छ त्यस्तो जिल्ला मा राशनिंग गर्ने ठहरेमा सो जिल्लाबाट हुने र गरिने खाद्य पदार्थको निवासी पैठारी अथवा तेस्ता जिल्ला भरि खाना उठ्गनी बस्ने अथवा जति चाहिन्छ सरकारी दरमा खरीद गरी बिक्री वितरण बन्दोबस्त सरकारी प्रिनीमा गरिने छ।

(५) जिल्ला जिल्लामा प्रादेशिक साय निधि (Regional Grain Bank) स्थापित गरिनेछ।

(६) खाद्यान्नको ढुवानी, किसिम, निकासी इत्यादिको अंक संकलन गर्ने व्यवस्था गरिने छ।

[७] संकट ग्रस्त जिल्ला अथवा प्रदेशमा खाद्यन्न उपलब्ध गर्ने सरकारले हर सम्भवमार्ग खोज्ने छ र अकालको स्थितिमा सहायता खाद्यान्न पूर्ति गर्ने अर्थिक सहायता (Subsidy) पनि गर्नेछ। १०९

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएको छ मात्र लागु हुनेछ।

८. देश भित्रै पनि एउटा जिल्लाबाट अर्को जिल्लामा खाद्यान्नको निकासी पैठारीलाई सरकारले नियन्त्रित गर्नेछ । जसबाट परेमा यातायात र परिवहनका साधन समेत सरकारबाट नियन्त्रित मरीने छ । जरुरी र कब जरुरी (essential and non-essential) पदार्थ छुट्याई तोकी विशेष र साधारण परिवहन (preferential and non-preferential) नामाकरण मरी जरुरी खाद्यपदार्थ लाई विशेष सुविधा दिइनेछ ।

९. सरकारले चाहिने सारा खाद्यपदार्थको ठेका बन्दोबस्त खाद्यविभागको नीति अनुसार संवन्धित विभागले खाद्यविभागको संपर्कमा रही गर्नुपर्नेछ ।

(१०) धर्मभकारी (Buffer Stock) अथवा प्रदेशिक खाद्यनिधिका खाद्य पदार्थ खर्च भएमा सरकारी खरिदीबाट भर्नेछ । जुन ठाउँको भकारी भर्नुछ खाद्यपदार्थ [१] अनुसार खरीद हुनेछ ।

'११] सरकारको भण्डारी नाउँले कुनै हालतमा पनि अन्नबाट मादक पदार्थ बनाउन दिइनेछैन ।

[१२] सरकारी अथवा महाजनी विक्रीका निमित्त राखिएका खाद्यान्नको जाँच बराबर सरकारनियुक्त व्यक्तिद्वारा गराइनेछ ।

[१३] जनसहयोगबाट जदिले जेठो कार्यसंपादन गर्न सकिन्छ । देशमा पर्न आएको खाद्यान्नसंकटलाई सुल्झाउन सरकार जनसहयोग लिनेछ । तर कसैले यसबाट नाजायज फाइदा उठाउने कोशिश गरेमा सरकारको सद्दिच्छामा खरब पारेमा त्यस्ता सभाजद्रोहीलाई कडासे कडा सजाय दिइनेछ ।

प्रशासन

जुनसुकै कार्यसंपादन गर्न अथवा संपन्न गराउन एउटा राम्रो यन्त्रको दर-कार पर्न जान्छ । युद्धकालीन स्थितिमा हामीले गराउनुपर्ने यस शान्तीकालिन संग्रामको संचालन सफलतापूर्वक गर्न कर्मचारिहरूको एउटा वैज्ञानिक संगठन आवश्यक हो ।

आधिकारिकता मुद्दा विभागबाट प्रमाणित गराएपछि मात्र लागु हुनेछ ।

हुनु परम आवश्यक छ । यसको पूरा ख्याल राखी वैज्ञानिक वन्दोबस्त तत्काश गरिनेछ ।

उपसंहार

नेपालमा खाद्यान्नको संकट आज भोलि मात्र परेको होइन, आज भोलि पर्न आएको यो भयंकर आतंक त धेरै दिन अघिदेखि सन्देह हुँदै आएको हो । हामी एकातिर पंचवर्षीय योजना तयार गरी रहेछौं । अर्कोतिर खाद्यान्न खरीद गर्न करोडको निकटवर्ती अंक दानलाई हुट्य उठ्यौं । अन्नको पैठारीको साथ साथै कुनै छवजनीको कार्य चालु गरेमा सालिन्दाको खाली खर्चबाट केवल दर्शासम्म मात्र उत्पादन कार्यमा लगाएको खण्डमा हाम्रो खाद्यस्थितिको कच्चा बाँध जुई रहन पाउनेछैन । अपितु कच्चाको ठाउँमा पकी बाँध बाँध्न सक्ने औँर अवश्य पनि फेरि एक पटक यो देशलाई अन्नपरिपूर्ण देशमा परिणत गर्न सक्नेछौं ।

आज्ञाले—

रोहिणीप्रसाद,

सेक्रेटरी—खाद्य कृषिपन्नालय.

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार